

**Samen werken aan
een betere wereld**

**Goed, betaalbaar
en duurzaam**

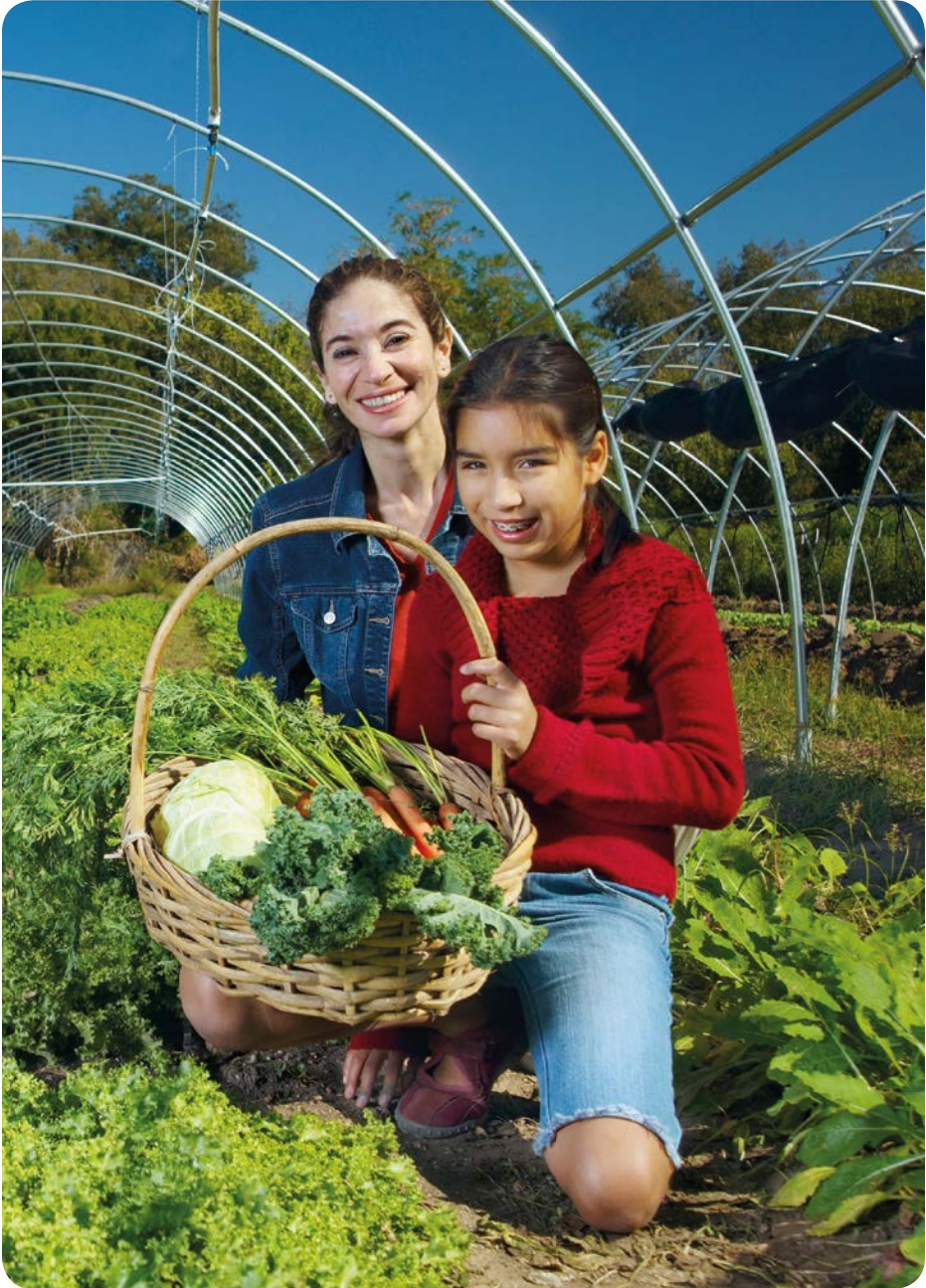
Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Inhoud

Samen werken aan een betere wereld	5
Stop klimaatverandering en vervuiling	8
Voldoende schoon water voor iedereen	11
Goede gezondheidszorg is een recht	12
Genoeg te eten	15
Opkomen voor mensenrechten	16
Een duurzaam financieel stelsel	18
Goed ondernemingsbestuur	20

Samen werken aan een betere wereld

We krijgen steeds vaker te maken met moeilijke vraagstukken over welvaart, milieu en economie. Over klimaatverandering, gebrek aan water, gebruik van fossiele brandstoffen, stijgende prijzen van voedsel, een grotere kloof tussen arm en rijk. Zoals we daar de afgelopen honderd jaar mee omgingen, kan niet langer. Verantwoord beleggen wordt steeds meer de norm. We moeten én willen de wereld duurzamer maken. En dat kan via onze beleggingen.

Duurzaam beleggen voor pensioen

Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW) wil zorgen voor een goed en betaalbaar pensioen. Daarom beleggen we uw premie, want sparen alleen levert lang niet genoeg op voor uw pensioen straks. PFZW heeft ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Een goed en betaalbaar pensioen is niks waard in een wereld die niet leefbaar is. We beleggen daarom ook duurzaam. Dat wil zeggen: we beleggen met zorg voor mens, maatschappij en milieu. Door uw premie duurzaam te beleggen, werken we samen aan een betere wereld. Zo gaan geld verdienen en rekening houden met de wereld om ons heen hand in hand.

Wat we wel willen

PFZW belegt in ondernemingen en projecten die oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken. Dit noemen we beleggen in oplossingen. Denk aan duurzame energie, schone technologie voor de productie van voldoende voedsel, waterzuivering en goede gezondheidszorg. Ons doel is om in 2020 voor € 20 miljard beleggingen in oplossingen te hebben. Eind 2015 stond de teller al op € 8,8 miljard. We kijken daarbij wat die oplossingen opleveren, bijvoorbeeld of meer mensen toegang kregen tot gezondheidszorg.

Ook anderen vinden dat PFZW duurzaam bezig is. De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) onderzoekt elk jaar hoe duurzaam Nederlandse pensioenfondsen zijn. In 2015 kwam PFZW er voor de negende keer op rij als beste uit.

Wat we niet willen

We beleggen bijvoorbeeld niet in ondernemingen die wapens maken waar juist ook burgers slachtoffer van kunnen worden, zoals atoomwapens, clusterbommen en landmijnen.

We beleggen ook niet in bedrijven die tabak produceren en in ondernemingen die mensenrechten schenden en daar niks aan veranderen. En we sluiten leningen aan landen uit die mensenrechten schenden, zoals de Centraal-Afrikaanse Republiek, Noord-Korea, Syrië en Zuid-Soedan.

Wat we willen verbeteren

Voor onze beleggingen kijken we naar een aantal punten: milieu, sociale omstandigheden en of een onderneming goed bestuurd wordt.

Scoort een bedrijf slecht op een van deze punten? Dan gaan we met dat bedrijf in gesprek. We vragen bedrijven waarin we beleggen dit punt te verbeteren. Bijvoorbeeld door minder te vervuilen of te stoppen met het schenden van mensenrechten. Doen ze niet genoeg en merken we dat ze niet willen verbeteren? Dan kunnen wij ze uitsluiten. Dat wil zeggen dat wij er niet meer in beleggen.

Speciale aandacht

Bij onze beleggingen besteden we vooral aandacht aan de volgende thema's:

- Stop klimaatverandering en vervuiling
- Voldoende schoon water voor iedereen
- Goede gezondheidszorg
- Genoeg te eten
- Opkomen voor mensenrechten
- Een stevig financieel stelsel in dienst van de economie
- Goed ondernemingsbestuur

PFZW heeft de pensioenuitvoering uitbesteed aan uitvoeringsorganisatie PGGM.

In opdracht van PFZW belegt PGGM het pensioengeld en doet de pensioenadministratie en de bestuursadvisering.

Beleggen in Nederland

PFZW vindt het ook belangrijk om te beleggen in eigen land. Dat kan bijdragen aan een sterke Nederlandse economie. Daarom hebben we de afgelopen jaren de beleggingen in Nederland uitgebreid. We beleggen in Nederlandse staatsobligaties en financieren het Nederlandse bedrijfsleven via transacties met banken. Verder doen we bijvoorbeeld mee aan de financiering van de bouw van een nieuwe zeesluis in IJmuiden. Deze zeesluis biedt ruimte voor het groeiende goederentransport. Door de bouw van de nieuwe zeesluis behoudt de Amsterdamse havenregio haar belang voor de Nederlandse en Europese economie.

Stop klimaatverandering en vervuiling

De hele wereld heeft het over klimaatverandering. Dat kwam onder meer door de klimaatop in Parijs.

Klimaatverandering is een groot probleem. Stijgt de temperatuur in de wereld met meer dan 2°C, dan krijgen we te maken met droogte en overstromingen. Ijskappen smelten en er komt meer woestijn. In delen van de wereld is dan niet meer veilig te wonen. Ook ontstaat een tekort aan water en voedsel. Bovendien leidt klimaatverandering tot het uitsterven van dieren en plantensoorten.

Om iets aan de negatieve effecten van klimaatverandering te doen, is meer 'groene groei' nodig. Dus economische groei met duurzame energie en minder verspilling van grondstoffen. Groene groei biedt kansen. We beleggen al enkele honderden miljoenen euro's in duurzame energie. Die beleggingen laten we de komende jaren verder groeien.

Minder CO₂ de lucht in

Een belangrijke oorzaak van klimaatverandering is de uitstoot van CO₂. PFZW wil die verminderen. We willen dat in 2020 de CO₂-uitstoot van bedrijven waar wij in beleggen de helft minder is. We gaan meer beleggen in bedrijven die minder CO₂ de lucht in blazen. We verkopen vanaf 2016 aandelen van de meest vervuilende bedrijven in de meest vervuilende sectoren, zoals energiebedrijven en olieproducenten. Ook gaan we met deze bedrijven in gesprek. We vragen ze eerst om minder CO₂ uit te stoten en sporen ze aan gebruik te maken van schone energie.

Voldoende schoon water voor iedereen

Per dag sterven in Afrika zo'n 1.200 kinderen door het drinken van vervuild water. Gebrek aan water en vervuild water zijn bedreigingen voor de economie en voor het welzijn van mensen.

Te weinig schoon water is één van de grootste wereldproblemen. Zeker in droge landen als China, India en de Verenigde Staten groeit de vraag naar water snel. In 2030 is de vraag naar water naar verwachting 40% groter dan het aanbod. Dit raakt ook ondernemingen waarin PFZW belegt. Vooral in sectoren die sterk afhankelijk zijn van water, zoals elektriciteitscentrales en de landbouw.

Mensen en ondernemingen moeten voldoende water hebben. Daarom willen wij daarin investeren. Nieuwe technologie en innovatie zijn nodig om beter met water om te gaan. Volgens de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) is de komende vijftien jaar € 68.000 miljard nodig om te zorgen voor voldoende schoon water. Nu en in de toekomst.

Enorme waterbesparing

We hebben aandelen in Geberit. Het bedrijf Geberit produceert sanitaire systemen, leidingen en keramiek, zoals badkamer-sanitair. Geberit ontwikkelt systemen die zo min mogelijk water verbruiken. In 2014 was de waterbesparing ruim 2.000 miljoen m³ ten opzichte van andere sanitaire systemen. Dit is vergelijkbaar met het watergebruik van ruim 43 miljoen mensen in West-Europa. Sinds 1998 is dankzij de sanitaire systemen van Geberit al 17.900 miljoen m³ aan water bespaard.

Goede gezondheidszorg is een recht

We willen een goede gezondheidszorg voor iedereen. Het is niet voor niets een mensenrecht. We beleggen dus ook in de gezondheidszorg. Wereldwijd kunnen twee miljard mensen nog steeds geen medicijnen krijgen. Dat moet veranderen.

Gezondheid en gezondheidszorg zijn belangrijk voor ons. Niet zo vreemd voor een pensioenfonds dat werkt voor de sector zorg en welzijn.

Veel landen hebben te maken met de problemen van vergrijzing en stijgende kosten voor zorg. Daarnaast heeft in ontwikkelingslanden een groot deel van de bevolking te maken met ernstige gevolgen van

ziekten die niet besmettelijk en goed te behandelen zijn, zoals suikerziekte. Per jaar sterven 38 miljoen mensen aan niet-besmettelijke ziekten. Dit is voor veel landen een hopeloze situatie. Het is belangrijk om oplossingen te vinden die de zorg voor iedereen bereikbaar maken en houden. Zowel in ontwikkelde als in ontwikkelingslanden.

Medicijn niet om te doden

Een aantal gevangenen in de Verenigde Staten had het medicijn rocuronium bromide gekocht van het farmaceutische bedrijf Mylan. Dit medicijn wilden ze gebruiken voor de doodstraf. In september 2015 besloot Mylan maatregelen te nemen om te voorkomen dat hun medicijnen worden gebruikt voor executies. Dat was het gevolg van onder meer gesprekken die wij hebben gevoerd met bestuurders van Mylan. Wij vinden namelijk dat dit medicijn daarvoor niet is bedoeld. Medicijnen zijn bedoeld om mensen gezond te maken, niet om mensen tegen hun wil te doden.

Goedkope medicijnen voor ontwikkelingslanden

Niet-besmettelijke ziekten komen steeds vaker voor in ontwikkelingslanden. Wij zijn daarom erg blij met de plannen van de farmaceut Novartis. Eind september 2015 liet Novartis weten vijftien medicijnen toegankelijk te maken voor ontwikkelingslanden. Medicijnen voor het bestrijden van niet-besmettelijke ziekten, zoals borstkanker, hart- en vaatziekten en diabetes. Wij hadden bij Novartis hierop aangedrongen tijdens een bijeenkomst in Parijs. Het bedrijf stelt de medicijnen tegen deze ziekten beschikbaar in Kenia, Ethiopië en Vietnam. Voor één dollar per patiënt per maand. Dit initiatief levert naar verwachting binnen drie jaar winst op. Het is de bedoeling het plan uit te breiden naar andere landen.

Genoeg te eten

Genoeg te eten voor een wereldbevolking van ongeveer 8,3 miljard mensen in 2030. Het is een enorme uitdaging om ervoor te zorgen dat al deze mensen genoeg te eten hebben.

In 2025 moet één hectare land voedsel opleveren voor vijf mensen; in 1960 leverde diezelfde hectare eten op voor maar twee mensen. Die hectare moet dus steeds meer voedsel opbrengen. En ook gezond eten. Want het gaat niet alleen om de hoeveelheid, maar ook om de kwaliteit. Als voedsel van slechte kwaliteit is, kan dat leiden tot ondervoeding. Het voedsel bevat dan te weinig noodzakelijke voedingsstoffen. Ook te veel calorieën is slecht voor mensen.

De extra uitdaging is om voedsel op duurzame wijze te produceren. Door klimaatverandering en gebrek aan water is er minder land dat geschikt is om voedsel te verbouwen.

In de verpakking

Veel voedsel wordt verpakt voordat de consument het kan kopen. Dat kan belangrijk zijn voor de voedselveiligheid. We beleggen in SIG Combibloc, een bedrijf dat een oplossing biedt voor duurzame voedselverpakkingen. Het bedrijf is wereldwijd de nummer twee op het gebied van duurzame, kartonnen verpakkingen. SIG richt zich op verpakkingen van frisdranken zonder koolzuur, vloeibare zuivelproducten en voedsel. De verpakkingen hebben een positief effect op de houdbaarheid van de voedingswaren. Bovendien zijn ze licht en dat beperkt het CO₂-effect.

Opkomen voor mensenrechten

Het opkomen voor vrijheid en mensenrechten is belangrijk. Net als ondernemingen hebben ook beleggers de verantwoordelijkheid om via hun beleggingen voor mensenrechten op te komen.

Wij houden ons aan de voorschriften van de Verenigde Naties en wij vragen ondernemingen dat ook te doen. We controleren of de ondernemingen waarin we beleggen de mensenrechten naleven. Of zorgen voor goede arbeidsomstandigheden. Als dat niet zo is of als we twijfelen, gaan we met de onderneming in gesprek. Het schenden van mensenrechten is niet alleen vanwege humanitaire redenen kwalijk. Het kan ook negatieve gevolgen hebben voor de waarde van de onderneming. Wij hebben er dus dubbel belang bij met deze ondernemingen in gesprek te gaan.

Betere arbeidsomstandigheden

We zitten in een werkgroep: de PRI Labour Standards werkgroep. In die werkgroep zitten 35 beleggers uit de hele wereld. Het programma van de werkgroep richt zich op arbeidsomstandigheden in de landbouw, bij grote voedselleveranciers, supermarkten en andere belangrijke partijen in de keten. We maken ondernemingen bewust van de risico's die zij lopen en wat zij daaraan kunnen doen. Een voorbeeld daarvan is het gesprek dat de werkgroep heeft gehad met visproducent Charoen Pokphand (CP) Foods. Dit gebeurde naar aanleiding van een artikel in de Engelse krant *The Guardian* over moderne slavernij in de keten. De werkgroep heeft de arbeidsomstandigheden besproken met het bestuur van CP Foods. De onderneming heeft besloten meer open te worden en over de arbeidsomstandigheden in gesprek te gaan zowel met beleggers als met andere partijen met belangen, zoals de supermarkten waar het bedrijf garnalen aan levert. CP Foods heeft de aandeelhouders beloofd geen garnalen meer te kopen van boten die geen paspoorten en werkvergunningen voor hun werknemers hebben. Ook onderzoekt het bedrijf of alle werknemers een geldig contract hebben.

Een duurzaam financieel stelsel

Het vertrouwen in de financiële sector heeft door de financiële crisis van 2008 een flinke deuk opgelopen. Inmiddels is de wereldeconomie verder gegroeid, maar het vertrouwen in de financiële sector blijft laag.

Toezichhouders en de financiële sector zijn op zoek naar manieren om het financiële stelsel stabiel en duurzaam te maken. Het gaat ons daarbij vooral over gedrag. Gedrag van ons zelf en dat van andere partijen (zoals banken, externe beleggers en portefeuillemanagers). Belonen maakt hiervan onderdeel uit. Heel hoge beloningen kunnen namelijk gedrag aanmoedigen dat niet bijdraagt aan een stabiel financieel stelsel.

Een stabiel financieel stelsel is van wezenlijk belang voor uw pensioen. Op een goed werkende financiële markt kunnen wij het rendement halen dat nodig is voor een goed pensioen.

Alleen als het fatsoenlijk kan

Beleggen in private equity betekent beleggen in bedrijven die niet op de beurs genoteerd zijn. Beleggen in private equity levert vaak extra winst op. Het komt neer op vijf procent meer pensioen.

Wij vinden dat alle beleggingen in het belang moeten zijn van onze deelnemers en van de maatschappij. De private equity-managers die wij aanstellen, moeten het pensioengeld beleggen volgens onze principes. Zij moeten rekening houden met onder meer fatsoenlijke arbeidsomstandigheden en het milieu.

Private equity is belangrijk voor de bedrijvigheid in ons land en onze winst. Veel bedrijven hebben private equity nodig om te kunnen groeien. Wij steunen voorstellen in de Tweede Kamer om private equity aanvaardbaar te maken. Er moet meer aandacht zijn voor de lange termijn, de kosten moeten omlaag en het moet beter uitgelegd worden. Daarnaast moet de beloning voor private equity-managers afhankelijk zijn van de resultaten die zij halen.

Tarieven en beloningen in private equity liggen vaak hoger dan in andere categorieën. We gaan in gesprek met de financiële dienstverleners over beloningen. Zo proberen we buitensporige beloningen tegen te gaan.

Goed ondernemings- bestuur

Markten en ondernemingen die goed functioneren,
zijn nodig voor duurzame ontwikkeling en dragen bij
aan financiële en maatschappelijke winst.

Voor het goed functioneren van een onderneming kun je niet zonder goed ondernemingsbestuur (corporate governance). Dat geldt voor alle ondernemingen, waar ook ter wereld en wat ze ook doen. Het bepaalt de waarde van de onderneming, ook in de toekomst.

Goed ondernemingsbestuur is dus van groot belang voor de waarde van de onderneming op de lange termijn. Andersom is een slecht ondernemingsbestuur daarmee een risico voor beleggers.

Enkele belangrijke punten binnen het thema goed ondernemingsbestuur zijn goed beloningsbeleid en het geven van juiste informatie.

Op het matje geroepen

Wij steunen niet langer beloningen die voornamelijk zijn gericht op de belangen van bestuurders en niet op de belangen van het bedrijf en de maatschappij op de lange termijn. Wij vinden dat we van bestuurders mogen verwachten dat zij hun best doen om goede resultaten te halen. Daarvoor krijgen zij een vast salaris. Als zij topresultaten halen, mogen ze nog best een beloning extra krijgen.

Wij en andere aandeelhouders vragen het IT-bedrijf Oracle al jaren om iets te doen aan de veel te hoge salarissen. Toch ontvingen de beide hoogste bazen in 2015 een salaris van € 63 miljoen. Dat is 41% meer dan in 2014. Op de vergadering van aandeelhouders eind 2015 hebben wij samen met andere aandeelhouders voorgesteld hier iets aan te doen. De meeste onafhankelijke aandeelhouders stemden vóór ons voorstel. Helaas haalde het voorstel niet de meerderheid van de stemmen. Larry Ellison, de oprichter van Oracle, bezit de meeste aandelen. Hij stemde tegen ons voorstel.

In 2016 onderzoeken we welke vervolgstappen we nog kunnen zetten.

Bij Pensioenfonds Zorg en Welzijn kunt u onder andere rekenen op:

- **ouderdomspensioen**
- **voorzieningen bij arbeidsongeschiktheid**
- **partnerpensioen voor uw partner en**
- **wezenpensioen voor uw kinderen jonger dan 21 jaar**

**Wilt u meer informatie over uw pensioen?
Stel direct uw vraag op www.pfzw.nl/info
of bel de klantenservice tijdens kantooruren
(030) 277 55 77.**

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn